

VAN CORONACRISIS NAAR KANSEN:

Financiële maatregelen in coronatijd

Maaïke Lycklama à Nijeholt, 8 juni 2020

De coronacrisis treft de wereldeconomie keihard. Naar verwachting zal de economie in 2020 wereldwijd met 8.000 miljard euro terugvallen¹. Ook de Nederlandse economie krijgt het flink te verduren. In het huidige scenario wordt een krimp van het bruto binnenlands product van bijna 6% over 2020 verwacht² en het is nog niet zeker of het daarbij blijft. Zo'n grote crisis heeft zich sinds de crisis van de jaren dertig van de vorige eeuw niet meer voorgedaan.

Crises zijn nooit helemaal te vergelijken, maar deze crisis is echt anders dan de voorgaande. Dat heeft ook invloed op de stappen die gezet worden om de schade te beperken en de mogelijkheden die daarvoor zijn. Hieronder staan de verschillen en de stappen op een rij.

Andere oorzaak dus andere maatregelen

Allereerst is de aanleiding van de crisis een andere dan anders: deze komt niet van binnenuit (endogeen), maar van buitenaf (exogeen). Terwijl aan de meeste crises een endogene economische oorzaak ten grondslag ligt, zoals overproductie, stijgende olieprijsen of een instortende huizenmarkt, is de coronacrisis veroorzaakt in het belang van de volksgezondheid. De overheden hebben bewust maatregelen moeten nemen om de gezondheid en daarmee het welzijn van de bevolking te beschermen: door bepaalde sectoren stil te leggen, de toegankelijkheid van het openbaar vervoer te beperken, scholen te sluiten en thuiswerken te stimuleren, hebben zij de coronapandemie ingedamd en blijft de gezondheidszorg in staat om corona- en andere patiënten de zorg te geven die zij nodig hebben. Een deel van de economie is dus in het belang van de volksgezondheid bewust uitgezet. Er is van buitenaf (exogeen) in de economie ingegrepen, met als gevolg dat bedrijven noodgedwongen dicht moesten.

Het heeft dan ook niet zoveel zin om de vraagzijde van de economie op gang te helpen, wel is het van belang om de schade van de genomen coronamaatregelen te beperken door de bedrijven nu overeind te houden. Dat kunnen we ook goed zien aan de maatregelen die de Nederlandse overheid neemt. Die maatregelen richten zich op de getroffen sectoren, zoals de horeca, recreatie, evenementen, kermissen, podia en theaters. Het gaat dan o.a. om een tegemoetkoming van de loonkosten van de werknemers van de ondernemers (NOW), een tegemoetkoming van de vaste lasten boven op de NOW, een tijdelijke overbruggingsregeling voor zelfstandige ondernemers (Tozo), een eenmalige uitkering voor de ondernemers van € 4.000, een aantal belastingversoepelingen, overbruggingsregelingen voor kredieten, verruiming van garant- en borgstellingen en extra maatregelen om start-ups, scale-ups en innovatieve ondernemingen te ondersteunen. Niet de vraag bevorderen, maar overeind houden, is het adagium nu.

Het sluiten van horecagelegenheden en het ontmoedigen van winkelen heeft overigens wel een verschuiving teweeggebracht. Er worden steeds meer online bestellingen van producten gedaan, die normaal lokaal zouden zijn aangeschaft.

---

¹ World Economic Outlook, IMF, 2020

² Rabo Research, Economisch Kwartaalbericht, 8 juni 2020

Het risico hiervan is dat er een verschuiving in de markt plaatsvindt van lokale winkelverkoop naar online winkelverkoop en dat de lokale ondernemers na de coronacrisis een deel van hun markt hieraan zijn kwijtgeraakt. Initiatieven, zoals bijvoorbeeld "support your locals" proberen deze ontwikkeling tegen te gaan door alsnog de lokale vraag te blijven stimuleren, uiteraard zonder daarbij coronamaatregelen te overschrijden.

De Nederlandse economie stond er goed voor

Een tweede verschil ten opzichte van eerdere crises is dat de Nederlandse economie er aan de vooravond van de corona-pandemie heel goed voor stond. Al een flink aantal jaren op rij groeide het Nederlands bruto binnenlands product, de overheid had een overschot op de begroting, de schuld van de overheid stond op een historisch laag peil en ook de werkloosheid was lager dan ooit. De uitgangspositie van de Nederlandse economie en de financiële positie van de overheid voorafgaand aan de corona-crisis waren beter dan voor welke andere crisis dan ook. Anders gezegd, "we vallen, maar van een hogere duikplank en dan duurt het langer voordat de bodem is bereikt".³

De banken helpen mee

Een derde onderscheid is dat het Nederlandse bankwezen financieel gezond is. Waar de banken tijdens de financiële crisis van 2008 nog maar weinig vet op het bot hadden en de duimschroeven werden aangedraaid om de buffers te versterken en de risico's van omvallen te verkleinen, was de financiële uitgangspositie van de banken aan het begin van de coronacrisis goed: de solvabiliteitsratio's waren op orde en de risico's beperkt.

De Nederlandsche Bank heeft hierdoor in overleg met de Europese Centrale Bank onder andere de financiële buffers van de banken wat kunnen verlagen, wat ervoor zorgt dat zij de kredietverlening aan bedrijven en huishoudens kunnen blijven voortzetten.⁴ Daarnaast keren de grootbanken op verzoek van de Europese Centrale Bank voorlopig geen dividend aan de aandeelhouders uit en kopen zij geen aandelen in. Ook dit geeft extra ruimte voor financiële ondersteuning van bedrijven en huishoudens.⁵ Bovendien kunnen ondernemers uitstel van aflossingen aanvragen en bieden de banken overbruggingskredieten aan, waarbij de overheid borg staat. Het beleid van de banken in deze coronatijd komt tot stand in nauw overleg tussen onder andere De Nederlandsche Bank (DNB), de Autoriteit Financiële Markten, het ministerie van Financiën en vertegenwoordigers van de Nederlandse Vereniging van Banken⁶ en de kredietverstrekkingen worden door de borgstelling aangemoedigd door de overheid. Bankmedewerkers draaien overuren om dit allemaal mogelijk te maken, maar deze stabiliteit geeft vertrouwen bij bedrijven en consumenten.

Vormden de banken bij de vorige crisis de bottleneck, deze keer zetten zij de zeilen bij.

---

³ Michiel Couzy, Wat brengt de economische crisis na het coronavirus?, Parool, 3 mei 2020.

⁴ De Nederlandsche Bank, Persbericht: DNB verlaagt buffereis banken om kredietverlening te ondersteunen, 17 maart 2020

⁵ Banken.nl, ECB wil dat banken voorlopig geen dividend uitkeren, 30 maart 2020

⁶ De Nederlandsche Bank, Persbericht: DNB verlaagt buffereis banken om kredietverlening te ondersteunen, 17 maart 2020

Herstel na de crisis mogelijk snel

Niets is zeker, de economie is net als het weer maar gedeeltelijk voorspelbaar, maar een laatste verschil kan zijn dat na deze crisis, hoe diep ook, de economie relatief snel een herstel zal laten zien. Arnoud Boot, hoogleraar financiële markten, stelt dat deze crisis acuut maar waarschijnlijk ook overzichtelijk zal zijn en met een goed beleid te overzien. Anders dan bij veel andere crises, zal er een duidelijk eindpunt kunnen zijn, waarna het herstel mogelijk snel kan inzetten.⁷

Wat kan er beter?

De Nederlandse overheid heeft flink ingegrepen om de verdere verspreiding van corona tegen te gaan en tegelijkertijd financiële steunmaatregelen genomen om de economische pijn hiervan te beperken. Helaas gaan niet alle bedrijven hier even netjes mee om. Wat te doen als de CEO van een internationale vliegmaatschappij na toezegging tot staatssteun tegen het advies van de Nederlandse overheid een zeer riant bonus int, waarvan minstens twintig medewerkers een jaar lang hadden kunnen worden doorbetaald? En hoe te handelen bij een bedrijf dat groot is geworden in het digitaal boeken van accommodaties, door handige constructies vrijwel geen belastingen afdraagt, vorig jaar miljarden winst maakte en een veelvoud daarvan aan haar inmiddels Amerikaanse aandeelhouders heeft uitbetaald? Mag dat nu aankloppen bij de overheid om financiële steun voor haar 5.500 medewerkers? Tot nu toe is het antwoord daarop ja. De huidige regeling voor staatssteun is namelijk niet discriminerend en iedereen kan daar een beroep op doen.⁸

Het gaat hier om moreel besef, betrokkenheid naar stakeholders en solidariteit. De overheid mag en moet geven, maar daar mag ook wat van de bedrijven tegenover staan. Leen Paape, hoogleraar corporate governance aan Nyenrode Business Universiteit, noemt twaalf aspecten die de overheid mee zou kunnen nemen in haar overweging om staatssteun te geven.⁹ Hieronder vallen o.a. een verantwoord financieel beleid in het verleden, het moreel kompas van het bedrijf, de mate van stakeholderoriëntatie en de mate waarin de onderneming zich maatschappelijk verantwoord gedraagt. Maar het kan ook groter: helpt het bedrijf bij het oplossen van een maatschappelijk probleem waarmee haar "license to operate" duidelijk is? En: welke stappen zet de onderneming naar verduurzaming van haar businessmodel?

De coronacrisis heeft ons eraan herinnerd dat ook andere factoren dan de economie van groot belang zijn voor het welzijn van de bevolking: Nederland nam drastische maatregelen in het belang van de gezondheid van de bevolking en zette daarvoor de economie gedeeltelijk op de rem. Een goede gezondheid en werking van de gezondheidszorg zijn immers onontbeerlijk. Maar ook aandacht voor het klimaat is van groot belang. Klimaatveranderingen zijn immers net als een pandemie exogene veranderingen die de economie en daarmee het welzijn van de samenleving krachtig kunnen ontwrichten.

Een gezonde economie is zeker geen luxe en voor de gehele samenleving van zeer groot belang. Zonder die goed werkende motor kunnen we weinig. Maar laten we, als we de coronapandemie achter ons hebben gelaten, niet vergeten

---

⁷ Dirk Wolthekker, 'UvA-econoom Arnoud Boot: "Economisch kunnen we deze crisis aan"', Folia, 17 maart 2020

⁸ Leen Paape, Staatssteun of niet voor Booking.com?, Financial Executive, 28 april 2020

⁹ Leen Paape, Staatssteun of niet voor Booking.com?, Financial Executive, 28 april 2020

hoe exogene veranderingen zoals een pandemie of klimaatveranderingen bepalend kunnen zijn voor het verloop van die economie. En ook hoe solidariteit - van de overheid en de maatschappij naar het bedrijfsleven, maar ook andersom - de economie overeind heeft gehouden. Door te blijven investeren in een duurzame en toekomstbestendige economie met daarin aandacht voor zorg, klimaat en solidariteit, creëren we kansen en maken we de Nederlandse economie sterk en future proof: van crisis naar kansen.